BARBU ŞT. DELAVRANCEA'S NATURALIST CHARACTER - SYMPTOMATOLOGY ANALYSIS – CASE STUDY

Ingrid Cezarina-Elena Bărbieru (Ciochină)
PhD. student „Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Romanticism, naturalism, realism are all to be found throughout Barbu Șt. Delavrancea's short stories, both as literary influences and as individually artistic approaches. The portraits Delavrancea creates for his characters are usually a mixture between romantic and naturalistic features. This paper aims to present the corresponding symptomatology of naturalist characters, by providing examples from three short stories dedicated to such complex individualities: Zobie, Iancu the poltergeist and the Troubadour. This paper will also provide literary insights upon the aesthetic and artistic value of these characters.

Keywords: naturalism, grotesque, symptomatology, character's typology, romanticism

Romantismul, naturalismul, realismul toate aceste curente literare se găsesc din abundenţă pe tot parcursul nuvelelor lui Barbu Șt. Delavrancea, atât ca influenţe literare, cât şi ca abordări artistice individuale. Portretele pe care Delavrancea le creează pentru personajele sale reprezintă un amestec de caracteristici romantice şi naturaliste. Lucrarea de faţă urmăreşte să prezinte simptomatologia corespunzătoare personajelor naturaliste, oferind exemple din trei nuvele dedicate unor astfel de individualităţi complexe: Zobie, Iancu Moroi şi Trubadurul. Această lucrare îşi propune, de asemenea, să ofere perspective asupra valorii estetice şi artistice a acestor personaje.

Personajul cu influenţe naturaliste la Barbu Şt. Delavrancea este caracterizat în primul rând de minuţiozitatea tehnicii observaţiei, bolile de care suferă acesta sunt descrise în detaliu, insistându-se asupra episoadelor semnificative ale manifestărilor lor, dovedind o foarte bună cunoaştere a factorului clinic şi a numeroaselor cunoştinţe din domeniul medical. Adesea, boala ia dimensiuni monstruoase la Delavrancea, fiind descrisă în totalitatea manifestărilor ei exterioare, atingând grotescul şi morbidul.

„Guşatul Zobie" este încadrat de către Dan Mănucă[1] în categoria celor care suferă de boala Bassedow-Graves.

Din punct de vedere clinic, această boală este caracterizată printr-o dereglare a glandei tiroide, responsabilă de secretarea unor hormoni cu rol esenţial. În primul rând, monstruozitatea lui Zobie poate fi probată şi din acest punct de vedere. Boala de care suferă acesta îi oferă un aspect fizic degradant: *„Capul lui mare ca o baniţă să reazămă p-un gît înfundat în umeri. Picioarele şi mîinele-i cată anapoda. Faţa, lată şi scofîlcită, la fitece pas se strîmbă.[...] Ochii adormiţi nu spun nimic. Buza de jos se resfrînge pe bărbie. Pieptul dezvelit e blănit cu păr roşcat, ca de vulpe."*[2] Portretul de tip naturalist este conturat cu ajutorul descrierii, dar mai ales făcându-se apel la un bogat limbaj figurat. Variatele comparaţii, susţinute adesea de epitete cromatice, reprezintă imagini de o claritate „deranjantă" la nivelul textului. Forme arhaice ale verbelor şi ale substantivelor redatu stilul artistic delavrancian.

„Guşatul" este denumit astfel datorită acestei dereglări a glandei tiroide, care se manifestă mai ales prin aceste guşe, pe care le prezintă personajul: *„Iar guşele, înlorite ca la un curcan, şi le-*

[1]Dan Mănucă, „Caragiale şi Delavrancea: posomoreala naturalismului, accesat la 19.02.2019, la URL: http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=395, în Revista Limba Română, Nr. 5-6, anul XIX, 2009
[2] B. Șt. Delavrancea, *Nuvele,* Bucureşti, Editura Pentru Literatură, 1965, p. 112

BDD-A29567 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:57 UTC)

aruncă pe spete, şi le mişcă moale şi gras în mersul lui şontîcîit pe piciorul drept."[3] Aşa cum am amintit anterior, precizia şi simplitatea lexicului, apelându-se adesea la cuvintele cele mai puţin abstracte, descriu puternice imagini vizuale cu impact decisiv asupra textului. De asemenea, freamătul permanent prezent în „vorbirea acestuia" şi faptul că nu poate articula cuvintele, se pot pune cu siguranţă pe seama tiroidei, situată la nivelul gâtului. Un alt semn al bolii este şi o oarecare inflamaţie, în special la nivelul părţii inferioare a picioarelor, ceea ce reiese din citatul mai sus menţionat, dar şi o paralizie parţială a acestui membru: *„Rezemîndu-se de ciomag, tîrîndu-şi piciorul drept, moale de la gleznă, [...]"*[4] Sintagma *„viţioane de păr"* este de asemenea, reprezentativă pentru ilustrarea clinică a bolii, pilozitatea redusă fiind unul dintre semnele acesteia.

Episodul semnificativ al nuvelei coincide cu unul dintre episoadele eseţiale, care certifică într-un fel boala propriu-zisă. Delirul care îl cuprinde pe Zobie când începe să îi lovească şi el la rândul lui pe copii, are rădăcini reale în patologie. Din punct de vedere medical, boala Bassedow, agravează unele boli psihice preexistente, iar un lucru foarte important de luat în seamă este faptul că persoanele care suferă de acestă afecţiune trebuie protejate de şocuri puternice, deoarece sunt foarte sensibile din punct de vedere emoţional. Astfel se poate explica momentul cu impact decisiv în deznodământul nuvelei şi, implicit în cel al personajului. *„Zobie urla, învârtind ciomagul pe dasupra capului. Ochii săi erau ca două picături de sînge. Fălcile îi tremurau şi buza de jos i se lungea din ce în ce.[...] Faţa i se învineţi, Cu gura căscată căută să muşte, şi, cînd văzu pe unul din ei trei azvîrlit în rîu, îşi ieşi din fire."*[5]

Delavrancea cunoştea, se pare, foarte bine simptomatologia anumitor boli, influenţa naturalismului regăsindu-se pe deplin în scrierile acestuia. În cazul lui Zobie, am demonstrat că această simptomatologie este redată din punct de vedere clinic la nivelul textului, iar în ceea ce priveşte actul artistic, acesta este împins spre grotesc, stilul reprezentat de limbajul figurat (*„Ochii săi erau ca două picături de sînge."*[6]) este nuanţat întocmai după trăsăturile romantice. Gradaţia joacă şi ea un rol foarte important, reprezentată în special de imaginile vizuale şi motorii, care, după părerea mea, reprezintă întreaga valoare a textului. Însumarea tuturor acestor imagini cu impact puternic asupra cititorului redau textul nuvelei *Zobie.*

Este de remarcat faptul că această categorie de personaje „izolate" construită de către Delavrancea, se regăseşte de cele mai multe ori în titlul nuvelei în cauză. Este cazul lui *Zobie, Iancu Moroi, Milogul* sau *Trubadurul*. În opinia mea, acest fapt reuşeşte să accentueze caracterul de „izolat" al personajului principal, tocmai prin faptul că se extinde la nivelul întregului text prin titlu.

Iancu Moroi este prezentat de către autor încă de la începutul nuvelei drept un personaj „decăzut", „într-un proces de degradare continuă": *„Figura prelungită şi galbenă, barba rară şi căruntă, ochii albaştri şi stinşi ai d-lui Moroi îmbătrîniră într-o secundă. Acest cap blajin şi trist, abia susţinut de un gît scofîlcit, păru că se descompune. În locul ochilor şi gurii se adînciră două umbre profunde."*[7] Despre boala de care suferă Iancu Moroi nu se ştie în mod concret, se poate afirma cu siguranţă doar despre atacul de hemoptizie din finalul nuvelei. În orice caz, nu este greu de ghicit, potrivit numeroaselor episoade clinice ale bolii descrise în text, că este vorba de tuberculoză. Sofi, soţia acestuia precizează: *„Ai dori să te privesc ca pe-o icoană, să trăiesc numai cu tusea, cu junghiurile şi cu palpitaţiile d-tale?"*[8]

Stările sale sunt anticipate cu ajutorul procedeului artistic al gradaţiei: *„Trist, slab, cu capul rezemat într-o mînă, căuta în întunericul creierului ceva care să îl răpească din mijlocul sunetului de bani, din rîsul şi din cearta tuturor. Puţinul sînge ce mai avea i se strîngea la inimă. Un frig de gheaţă îi şerpuia prin şira spinării, împrăştiindu-se, ca prin nişte ţevi, în tot trupul, din creştet pînă în tălpi. În fundul urechilor, un vuiet ca o apă ce se aude noaptea în depărtare. Uneori, aiurit, îşi*

[3] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele,* Bucureşti, Editura Pentru Literatură, 1965, p. 112
[4] Ibid., p. 115
[5] *Ibid.*, p. 118
[6] *Ibidem*
[7] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele,* Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 43
[8] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele,* Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 43

BDD-A29567 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:57 UTC)

simţea creierul stingându-i-se încetul cu încetul, ca un cărbune care se înfaşe în stratele sale de cenuşe."[9] De ficare dată la început i se construieşte un portret fizic si unul sufletesc, bazate pe abundenţa adjectivelor. Cele două adjective: *„trist"* şi *„slab"* redau portretele amintite. Cu ajutorul gradaţiei, naratorul evocă simptomatologia personajului, abordându-le într-un limbaj abundent figurat şi poetic. Verbele utilizate sunt extrem de sugestive în exprimarea artistică, adesea autorul utilizând forme verbale arhaice pentru a spori poeticitatea. Astfel reies o multitudine de metafore şi, în special de personificări: *„un frig de gheaţă îi şerpuia prin şira spinării, împrăştiindu-se ca prin nişte ţevi"* (metaforă), *„creierul ...ca un cărbune care se înfaşe în stratele sale de cenuşe"* (comparaţie şi personificare).

Din punct de vedere clinic, simptomele bolii sunt foarte clar şi concis redate, fiecare aspect prezentat anticipându-l pe următorul. Adesea, tuberculoza se manifestă prin episoade semnificative, care sunt „pregătite" de anumite stări definitorii: ameţeală constantă, paloare, transpiraţie abundentă, tremur, creşterea sau scăderea bruscă a pulsului, respiraţie greoaie. Toate aceste simptome se regăsesc în pasajul descris anterior, ceea ce este de reţinut fiind faptul că toate aceste episoade semnificative de care am amintit, sunt poeticizate şi transformate în momente-cheie ale textului, aşa cum sunt la rândul lor, momente-cheie în simptomatologia bolii.

„Mînele şi picioarele îi tremurară. Inima îi zvîcni, apoi bătu încet-încet. Pe gît simţi un gust de rugină, amăriu şi coclit. În toată gura lui arsă o umezeală crudă şi sărată. Atunci, în întunericul adînc al nopţei ş-al dezgustului, tresări. […] Cînd oticni, într-o tuse scorboroşită, un clăbuc sărat şi coclit îi umplu gura. Mînele i se înfipseră în beregată. Degetele i se încordară ca nişte arcuri de oţel. Năbuşi.[…] O sudoare-i scăldă trupul şi i-l îngheţă, ca un strat de zăpadă din creştet pînă la tălpi. […] Din creştetul cerului se sparse un trăsnet teribil. Moroi sări din loc. Mînele îi căzură de la gît. La lumina care aprinse întunericul, răsuflarea lui înecată năvăli afară cu un sul roşu de sânge. Noaptea înghiţi din nou acei ochi scoşi afară din orbite şi gura aşa de căscată, încît trosnise din încheieturile fălcilor."[10]

Predominarea imaginilor vizuale, caracterizate de o abundenţă a epitetelor cromatice, a personificărilor şi a comparaţiilor, nu este singura calitate a limbajului figurat. Raportarea acestor trăiri şi episoade ale bolii la atmosfera din exterior, la dezlănţuirea naturii şi la cadrul nocturn este o caracteristică de origine romantică. *Noaptea* care *înghite din nou acei ochi scoşi afară din orbite*, poate prefigura moartea, prezentă în natura personajului încă de la început. *Trăsnetul teribil* care *se sparge din creştetul cerului* are multiple semnificaţii. În primul rând, verbul *sparge* răsună cu ceea ce se întâmplă atât la nivelul fizic al personajului, dar şi la nivelul exterior al naturii. „Cerul" pare să fie însuşi capul lui Moroi, la nivelul căruia se produce un posibil accident cerebral, „creştetul" fiind specific zonei cerebrale.

Din punct de vedere clinic, episodul hemoptiziei (episod specific tuberculozei) este descris în amănunţime, implicând spasmele şi convulsiile (*„Degetele i se încordară ca nişte arcuri de oţel"*[11]), prezenţa sângelui, (redată printr-o multitudine de imagini poetice sugestive: *(„gust de rugină, amăriu şi coclit, clăbuc sărat şi coclit"*[12]), creşterea şi scăderea pulsului (*Inima-i zvîcni, apoi îi bătu încet-încet.*), încheindu-se cu anemia provocată de pierderea sângelui, şi reprezentată de mometul lovirii la cap. (*„Se trînti pe marginea unui scaun. Scaunul se răsturnă. Şi el căzu cu capul pe scânduri."*[13])

Întregul text se bazează pe acest episod din finalul nuvelei, tot mesajul fiind redus la afirmaţia lui Moroi, rostită pe un ton de sentinţă: *„N-am murit încă!"*[14] Drama psihologică a acestui personaj este redată de-a lungul nuvelei, dar punctul culminant este singurul care animă acest text literar. Cele două evenimente din final, moartea lui Iancu Moroi, datorată unei *„ruperi de*

[9] *Ibidem*, pp. 50-51
[10] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 60
[11] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele*, Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 60
[12] *Ibidem*
[13] *Ibidem*, p. 61
[14] *Ibidem*, p. 62

BDD-A29567 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:57 UTC)

vînă"[15] şi îmbolnăvirea directorului, datorată episodului atacului suferit de Iancu Moroi, sunt prezentate în raport de cauzalitate. Drama lui Moroi pare proiectată asupra directorului care se îmbolnăveşte de epilepsie. Şi aceasta din urmă poate fi probată din punct de vedere clinic, declanşându-se în momente de încordare maximă, în tulburări psihice sau în momente de şoc.

Eroul romantic al lui Delavrancea se înscrie în simptomatologia cu influenţe naturaliste în primul rând prin somnambulism, identificat de mai mulţi critici literari, precum G. Călinescu: *„El e somnambul, absorbit de vis, obsedat de mistica numerelor şi de macrocosm."*[16]; Ioana Em. Petrescu:*„Dar suferinţa care îl preocupă constant în opera sa sînt maladiile nervoase. Eroul cel mai caracteristic al prozei lui Delavrancea e visătorul, trubadurul romantic situat la hotarul dintre vis şi viaţă, personajul care teoretizează asupra virtuţilor lenei..."*[17]; sau Al. Săndulescu: *„Eroul lui Delavrancea e un hipersensibil, un somnambul şi un lunatic, definind basmul pe urmele lui Schopenhauer ca o „literatură a visului", iar visul ca „cealaltă jumătate a vieţii pipăite".*[18]

Somnambulismul este la origine o deviere a somnului care se manifestă pregnant şi la nivelul psihicului, în special atunci când starea de veghe se prelungeşte şi în realitate. Adesea, este caracterizată şi prin anumite acţiuni pe care somnambulul le realizează în timpul acestor episoade, care se petrec mai des în a doua parte a nopţii. Trubadurul lui Delavrancea întruneşte mare parte a acestei aşa-zise „simptomatologii" de care am amintit. Şi nu ne referim doar la anumite momente ale nuvelei care redau întocmai anumite episoade ale acestei manifestări, dar mai ales la faptul că originea acestei devieri se regăseşte mai ales în copilărie. Delavrancea ilustrează personalitatea Trubadurului, punând accent în special pe copilăria acestuia, alcătuită din basme (vise, iluzii), din momente de lucidate amestecate cu vise, şi mai ales anumite pierderi tragice, precum Bălaia, sau vocea maternă.

Portretul fizic abundă în figuri de stil şi imagini artistice, alcătuite în manieră romantică şi tradiţională deopotrivă: *„Pe supt pielea lustruită a obrajilor lui se resfirau, ca o reţea vânătă, firele vinelor. Gura mică, cu nişte buze subţiate, ca un arc tras cu creionul pe hîrtie albă. Ochii verzi dormitau supt pleoapele moleşite, şi părul negru i-atîrna în talaji cu lumini argintii pe spete înguste."*[19] Arta descrierii este magnifică la Delavrancea, majoritatea trăsăturilor fizice fiind evidenţiate şi exagerate cu ajutorul limbajului figurat. Aproape majoritatea portretelor lui Delavrancea sunt extrem de stilizate, chiar dacă această descriere minuţioasă ar trebui să fie una obiectivă, „ştiinţifică" şi „rece".

De asemenea episoadele prin care se manifestă simptomatologia sunt din nou expuse detaliat, insistându-se pe tehnica observaţiei amănunţite: *„Ochii i se supseră. Picioarele i se tăiară de la genunchi. Îl luarăm de subţiori. Mîinile îi căzură moi, legănîndu-i-se din umeri. Capul i se dete pe spate, cletănîndu-se ca şi cum ar fi fost un ghem legat c-o sfoară cu care te-ai juca."*[20] După cum am afirmat mai sus, Delavrancea încearcă să adopte metoda naturalismului, dar nu va reuşi, eşuând chiar în obiectivitate, după cum afirmă Ioana Em. Petrescu: *„Delavrancea preia procedeul naturalist, trădîndu-i însă finalitatea ultimă – obiectivitatea. Căci, în nuvelele sale, „grefier al realităţii" este unul dintre personaje şi acest personaj, fie el Iancu Moroi, Trubadurul, bursierul sau doctorul din Linişte, nu poate avea faţă de lume privirea impersonală a savantului, ci privirea absentă a înstrăinatului."*[21] Acest aspect esenţial surprins de către Ioana Em. Petrescu relevă întocmai încercările pe care le experimentează Delavrancea în domneniul literaturii.

Anumite elemente simbolice, cu rol mistico-magic, precum luna plină, mirosul morţii, vioara, vor fi momente-cheie sub care se va construi personajul principal. Din punct de vedere

[15] *Ibidem*, p. 63
[16] G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 570
[17] Ioana Em. Petrescu, *Configuraţii*, Ediţia a II-a, Societatea Culturală „Lucian Blaga", Cluj-Napoca, 2002, p. 128
[18] Al. Săndulescu, *Delavrancea,* Editura Albatros, Bucureşti, 1970, p. 79
[19] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele,* Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 124
[20] B. Şt. Delavrancea, *Nuvele,* Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1965, p. 129
[21] Ioana Em. Petrescu, *Configuraţii*, Ediţia a II-a, Societatea Culturală „Lucian Blaga", Cluj-Napoca, 2002, p. 126

BDD-A29567 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:57 UTC)

stilistic Trubadurul întruneşte numeroase calităţi, unele dintre ele fiind chiar în contradicţie unele cu celelalte. În această nuvelă, Delavrancea insită poate cel mai mult asupra făuririi unui „limbaj ştiinţific" al personajelor, realizând de această dată, portretul unui intelectual romantic, înclinat spre a explica anumite cauzalităţi. Căci personalitatea contradictorie a Trubadurului nu este construită strict pe fundalul romantic al visului, al transcederii, ci şi pe elemente deterministe. Acestea se manifestă în prinicipiu pe dorinţa sa neobosită de a afla cauzele principale ale morţii, ale bolii sau ale suferinţei în lume.

Analiza literară a simptomatologiei specifică curentului naturalist, resimţită şi creionată în conştiinţa personajelor create, sub forma propriului stil artistic, se manifestă la Delavracea pe de o parte prin ultilizarea metodelor precum: tehnica observaţiei, tehnica detaliului semnificativ, iar pe de altă parte se manifestă prin căderea în grotesc, în monstruos, şi deşi ni se prezintă totdeauna și o latură morală bine realizată, creionarea portretelor devine de cele mai multe ori clişeu.

BIBLIOGRAPHY

Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Minerva, 1982;
Cubleşan, Constantin, *Opera literară a lui Delavrancea,* Bucureşti, Editura Minerva, 1982;
Delavrancea, Barbu Șt., *Nuvele,* Bucureşti, Editura Pentru Literatură, 1965;
Mănucă, Dan, *Caragiale şi Delavrancea: posomoreala naturalismului,* accesat la 19.02.2019, la URL: http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=395, în Revista Limba Română, Nr. 5-6, anul XIX, 2009;
Petrescu, Ioana Em., *Configuraţii*, Ediţia a II-a, Cluj-Napoca, Societatea Culturală „Lucian Blaga", 2002;
Săndulescu, Al., *Delavrancea*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1970;

BDD-A29567 © 2019 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:50:57 UTC)